

OSMIŠLJAVAJUĆA IGRIVOST EMOCIJA I MEDITACIJA

(Živorad Nedeljković: *Dete*, Kulturni centar Novog Sada, Novi Sad, 2019)

I poetska zbirka *Dete* Živorada Nedeljkovića, petnaesta po redu objavljivanja, pripada korpusu lirskog i emotivno-ispovednog hroničara, čiji su stihovi ispunjeni brojnim meditacijama i asocijacijama, kako je književna kritika, do sada, uglavnom, ocenjivala njegove pesničke zajednice stihova, počev od prvencu *Pogrešna dijagnoza* (1991). I ova knjiga, nedvosmisleno, nosi u sebi opravdanu zabrinutost i ugroženost pojedinca i kolektiva, zbog sve češćih iskušenja svih nas, danas i ovde.

Možda, nismo, poput naših predaka, dostojni smutnih i teških vremena, koja su uvek oko nas. Ali, ni doživljaj dosuđenog nam okruženja u liku privida, meteža, haosa i apsurdna, nije dostojan čoveka, bilo kojeg prostora i vremena.

Pesnikov dosadašnji odnos prema nepodnošljivom i neprijateljskom okruženju nije se značajnije menjao, iako je Nedeljković, ovom prigodom, vreme zbivanja knjige vremeplovski i nostalgично vratio unazad, nekoliko decenija. Na primer, u emotivno razbarušena sećanja na prvi bicikl, prvu harmoniku, prvi kupljeni crno-beli televizor, prve napisane i objavljene pesme, vestern filmove i druge paradigme tog perioda. Očito da pesnik nije želeo niti je mogao da dozvoli „da jedan zanos nestane bez traga“. I da emocije sećanja, u svojoj punoći, nepovratno izblede, čemu smo, inače, nemoćni svedoci.

Iz netom citiranog stiha može se pretpostaviti da je i većina Nedeljkovićevih pesama iz knjige *Dete* ukorenjena u pesnikovom svetu detinjstva, mladosti i zavičaja, i da ona poseduje uočljivu vremensku distancu, kao i hipotetičnu zapitanost, što se očituje i u naslovima pesama („Šta sam mogao“, „Kad bi, ako bi“). Drugi deo pesama je iz našeg prostora i vremena.

Dakle, pred nama je dijalog dva vremena kroz istu osobu – pesnika, kroz istu memorijsku i emotivnu jedinicu. I to živopisan i promišljen razgovor, koji nije prenaplašen, nametljiv i isključiv. Ali, i koji nije više tako vešto prikrivan i prekrivan, već se nada bližoj čitalačkoj dostupnosti, kroz naknadni nastavak razgovora i života pesme u čitaocima i tumačima, kao potencijalnim pesnicima, što zagovaraju teoretičari fenomenološkog učenja, kao i sam Mallarmé, a na šta pesnik, siguran sam, i te kako računa.

Neposredna i češće posredna poređenja (u vidu sameravanja ili razlikovanja) dva vremenska segmenta jednog istog vremena (većnog – rekao bi Turgenjev), nalik Bodrijarovom tumačenju i udvajanju likova i vremena, govore i o vremenu nekad i o vremenu danas, u kojem se prepoznamo zajedno sa pesnikom. Uz napora da se, i u takvim uslovima (već

dešenog, prisilnog, pa i neprihvatljivog preobražaja), sačuva distinkcija između realnog i virtuelnog, stvarnog i priviđajućeg, istine i laži, doslednog i prevrtljivog.

Oživljeni razgovori dva vremena kroz ugroženog pesnika, svojim sadržajima, pre svega, zaslužili su da ih oslovimo ostihotvorenim autopoetičkim tekstovima i meditativno-narativnim komentarima-stihovima, koji su „rasuti kroz celu knjigu“ (Danijela Kovačević Mikić – autor pogovora). Kao primer je završetak pesme „Čačak“:

*A poezija ne dotiče rođenje, prvi plač,
Već ono pre. Od onog posle priznaje
Izostanke, čežnju, bekstvo u nemoguće.*

Prisustvo autopoetičkih promišljanja i nije novost u dosadašnjem pažljivo odabranom i upesmljavanom pesničkom sadržaju Živorada Nedeljkovića, jer je pesnik to, ređe ili češće, činio od svog pesničkog prvencu. Tome je pogodovao utisak da je pesničko biće doživljenu iskustvenu stvarnost, predstavljalo i kroz gamu meditacija i emocija i njihovih brojnih nijansi.

Pesnik Nedeljković je to, do knjige *Uspion* (2017), činio kroz duge, zavisno složene rečenice koje su bile prepoznatljiv znak Nedeljkovićevog donedavnog iskaza (često je njegova strofoida, i od deset dužih stihova, bila jedna ili dve rečenice od nekoliko desetina reči), i kroz koje je pesnik virtuožno i pažljivo korak po korak, nit po nit, nijansu po nijansu, smisao po smisao, strpljivo stvarao i zgušnjavao slojevito i raskošno pesničko pletivo, prepunjeno asocijacijama.

Znači, knjiga *Dete*, pre nje i *Uspion*, predstavljaju nov diskurs, iako je pesnik zadržao prepoznatljiv i proveren narativan iskaz. Naime, u najnovijoj Nedeljkovićevoj knjizi rečenice-stihovi su mnogo kraće. Najčešće stih ili dva („Nisam nikada spajao krhotine“ – pesma „Prelomni događaj“, „Poezija žudi za čežnjom i zebnjom“ – pesma „Kad bi, ako bi“, „Reči su davna potkovića, sačuvana / Da bi eho i iskra prešli preko međe“ – pesma „Potkovića“), mada ima i dužih rečenica – ne dužih od tri-četiri stiha. Osim toga, većina pesama se završava poentiranjem sa stihom-rečenicom („Sav od poezije i sećanja na nju“ – pesma „Zvonice“, „Ono što sam zaključao, ima ko da otvori“ – pesma „Ključne reči“). Iz citiranih stihova se uočava da je i sam stih značajno kraći i značenjski pokretljiviji i komunikativniji od ranijeg Nedeljkovićevog osobenog dugog stiha.

Primer ekonomičnijeg pesnikovog iskaza jeste, netom pomenuta, antologijska pesma „Ključne reči“, koncipirana kao zbir enciklopedijskih jedinica, ovom prigodom meditativno-pesničkog porekla, u vidu ukrštenica, ređalica, nabrajalica i/ili spomenara:

*Sreća. Neizgovorene reči.
Pamtim šta izriče
Neizrecivo jedno biće.*

Tuga. Bilo je previše tišine.

Strepnja. *Sudar tišine sa tišinom.*

Prisnost. *Sa neizgovorenim.
Da bih podneo druge prisnosti.*

Svet. *Uveren sam da me želi.*

Znam. *Znam šta ću saznati, strah me je.*

Strah. *Nema ga, tako izgleda biću
Koje sanja što i ja.*

Postojim. *Tako izgleda.*

Ključ. *Nije ga bilo, ni sada ga nema.
Ono što sam zaključao, ima ko da otvori.*

Nedeljkovićevi redukovani stihovi su brži u transferu poruka. Većina stihova nosi u sebi izvesnu meditaciju. Bez okolišanja. Za nijansu su rečitiji i jezgrovitiji. Možda i diskretno zvonkiji. I začudniji. I zaposedaju šire polje ciljnih grupa. Ali još uvek nisu preglasni. I dalje su, uglavnom, tiši, kao i u ranijim knjigama (pesma „Šta sam mogao“: „Sastavljati molitve od odjeka, da ih čuješ“).

Ovakav postupak donosi i značajnu igrivost unutar stiha – češće značenjima i promišljanjima, ređe deskripcijama. I razučena deskripcija je u ulozi semantike. Na ovakav način, i asocijacije i meditacije bivaju vrednije i samerljivije, koje su sačuvala u sebi, na semantičkom planu, melanholičnu samoću i neishitrenost, koje su potrebne kreativnim bićima („Dečaci su dane provodili na Moravi. / Soba je bila moj vir; plutao sam u magmi, / Navikavao se na slike“ – pesma „Serija“). Evo strofe meditacija, pomenutog postupka, pesme neočekivanog imena „Kokpit“: „Mostovi su više od uobrazilje. / Pesma nad našim ponorima. / Moj dečak neprestano traži / Da mu pričam o njima, da gradimo.“

Dakle, ne samo da je pesnik u vremenu knjige tek bio dečak, momak, nego je i njegov sin, danas, tog uzrasta, ili će koliko sutra već biti. I njegovo (sinovljevo) prisustvo u nekoliko pesama jeste poput fleša, utišanog eha ili šapata kontrolnika, ugrađujući se u razloge pesnikovog nemirenja sa postojećim (ne)vrednosnim sistemom, kojem smo isuviše dugo izloženi, iz svih pravaca.

Osim vremenske vertikalizacije pesnik je uneo još jedno umrežavanje (i to kontekstualno – što da ne) sa upotrebom citatnosti (i ranije korišćene u Nedeljkovićevom pevanju). I ne samo oblikom literarnog preuzimanja i parafraziranja stihova--naslova („Tikve su cvetale“ – pesma „Slatke semenke“, „Godine su prošle pune zvuka“ – pesma „Pešak“, „Možda spava“ – pesma „Serija“). Nego i neočekivane estradne citatnosti („Iz Krajine lepa Vljajna“, „I Bilkićeva krčma u planini“ – pesma „Menuet“), pa i Mirka i Slavka, čuvenih junaka – mladih partizana iz nekada popularnih stripova *Nikad robom*, koji datiraju iz pesnikove mladosti. Tu su i drugi likovi iz pesnikovog i našeg detinjstva, kao i značajni događaji od pre dve-tri-

četiri decenije, koji svi skupa nisu samo puko lamentiranje nad uspomenama i sećanjima („umiljate boje detinjstva“), već i dodatna metatekstualizacija Nedeljkovićevisih stihova, blagodareći, pre svih, ukrštajućim metaforama i asocijacijama i po sličnosti, i po suprotnosti.

Promene pesničkog postupka, pretpostavljam, još će više otvoriti pesniku nepredvidljive mogućnosti ka novim i veštim upesmljenjima i njegovom predstavljanju kroz hitriji i razgovetniji narativni iskaz. Nadam se, ne lišavajući se autopoetičnog izražavanja, da će i dalje, istovremeno, „pesmu primicati životu“ (R. Mikić), kao i da će (obratnim procesom) od ličnog stvarati lirske pesme (sa primesama refleksije i hronike) za sve.

Pesme za sva vremena i prostore.